

УТВЪРЖДАВАМ:

ЗАМ.-РЕКТОР ПО УЧЕБНАТА ДЕЙНОСТ

ПРОФ. Д-Р МАТИЛДА АЛЕКСАНДРОВА-БОШНАКОВА

КОНСПЕКТ

ЗА ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ “ЕКОИКОНОМИКА”

1. **Системата „Икономика-околна среда” - взаимовръзки.** Право на собственост върху природните ресурси – характеристики и видове стоки. Критерий за ефективност при правата на собственост – критерий на Парето. Видове пазарни провали /външни ефекти, отворен достъп, обществени блага. Теорема на Коуз.
2. **Класификация на природните ресурси и техните запаси.** Ефективно разпределение на ресурсите – статична и динамична ефективност, интертемпорална ефективност. Роля на пазара при разпределението на природните ресурси. Ресурсна рента. Оскъдност на ресурсите – фактори за нейното облекчаване и показатели за измерването ѝ.
3. **Икономика на контрол върху замърсяването.** Замърсяване на околната среда – видове причинители и източници на замърсяване. Определяне на ефективното ниво/разпределение на замърсяване при различните видове ресурси.
4. **Връзка между природните ресурси и конфликтите.** Характерни черти на екоконфликтите. Теории за екоконфликтите. Механизми на действие на екоконфликтите. Стратегии за управление и разрешаване на екоконфликтите. Преговори в конфликтна ситуация – характеристика, функции, модели на водене, принципи на водене. Медиация и арбитраж – същност, приложение при разрешаване на конфликти в различни сфери.
5. **Основни концепции и подходи за управление на използването и опазването на природните ресурси.** Особенности на природните ресурси като обект на управление. Адаптивен, съвместен и интегриран мениджмънт на природните ресурси.
6. **Управление на устойчивото използване на водните ресурси.** Характеристика на водните ресурси и влиянието им на управленските решения. Индикатори за измерване състоянието на водите. Органи на управление. Интегрирано управление на водните ресурси.
7. **Управление на мултифункционално използване на горите.** Характеристика на горските ресурси и влиянието им на управленските решения. Функции на горите и екосистемните услуги. Устойчиво и мултифункционално управление на горите.

8. **Екологичен бизнес.** Същност на зелената икономика. Зелената икономика в контекста на концепцията за устойчиво развитие. Ползи от зелената икономика. Основни сектори на зелената икономика.
9. **Същност на кръговата икономика.** Концепцията за кръговата икономика. Линеен и кръгов модел на икономиката. Бизнес модели на кръговата икономика. План за действие на Европейската комисия за прилагане на кръгова икономика.
10. **Обхват, цел, задачи, обекти и субекти на екологичната оценка.** Видове екологични оценки. Принципи на екологичното оценяване. Сравнение между стратегическа екологична оценка (СЕО) и оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС).
11. **Особености на стратегическата екологична оценка (СЕО) и оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС).** Организация и процедура за провеждане на стратегическа екологична оценка. Особенности на процедурата на СЕО. Организация и процедура за провеждане на ОВОС. Етапи на процеса на ОВОС.
12. **Същност и особености на замърсяването на околната среда.** Класификация на замърсителите на природните ресурси. Същност на управлението на замърсяването на околната среда. Замърсяване на околната среда от икономическите дейности. Особенности на въздействията върху околната среда от земеделието, туризма, енергетиката, транспорта, промишленост. Управление на замърсяването на околната среда от икономическите дейности.
13. **Същност на замърсяването на въздуха и водните ресурси.** Замърсяване на атмосферния въздух. Източници на замърсяването на въздуха. Видове замърсители и управление на замърсяването на въздуха. Същност и особености на замърсяването на водните ресурси. Източници на замърсяването на водите. Видове замърсители и управление на замърсяването на водните ресурси.
14. **Същност на замърсяването на поземлените ресурси и въздействие на замърсяването на околната среда върху биоразнообразието.** Замърсяване на поземлените ресурси. Източници на замърсяване. Видове замърсители и управление на замърсяването на поземлените ресурси. Заплахи за биоразнообразието от замърсяване на околната среда. Управлението на замърсяването на околната среда за опазване на биоразнообразието.
15. **Същност на понятието технологични промени.** Връзка между технологични промени и опазването на околната среда. Значение на технологичните промени за опазването на околната среда. Технологични промени и иновации. Добри примери за технологични промени за опазване на околната среда.
16. **Технологични промени по икономически дейности – строителство, воден сектор, отпадъци, енергетика, транспорт, индустрия, туризъм.** Европейски и национални нормативни документи, разработени и прилагани следствие на необходимите технологични промени по икономически дейности.
17. **Глобална екологична политика:** Необходимост от международна екологична политика. Основополагащи принципи и режими. Многостранни споразумения и международни институции в екологичната политика. Предимства и недостатъци на глобалния режим на екологичната политика.

18. **Екологична политика на ЕС:** характеристики, правомощия и етапи на развитие. Институционална и законова рамка, процедури за взимане на решения. Взаимоотношения ЕС – държава-членка на ЕС при приемането, прилагането и контрола на екологичната политика.
19. **Инструменти на екологичната политика:** регулаторни, икономически и информационни инструменти. Характеристики, предимства и недостатъци.
20. **Поземлени ресурси.** Пазар на поземлените ресурси. Аренда и арендни отношения.
21. **Организация на използването на поземлените ресурси на земеделските стопанства.** Управленски решения за осигуряване, организация и стопанисване на поземлените ресурси.
22. **Рисков капитал и финансиране на нов бизнес.** Търсене на рисков капитал. Източници на финансиране стартиращ бизнес в агробизнеса. Микро кредитиране – същност, специфика, приложение в земеделието. Примери за микро кредитиране . Мястото на микро кредитирането за развитие на фермерското предприемачество.
23. **Управление на проекти- същност и дефиниция.** Етапи в управлението на проекти. Прилики и разлики между проект и програма.
24. **Съдържание и роля на логическата матрица при управлението на проекти.** Елементи на логическата матрица.
25. **Екология на популациите.** Основни характеристики на популацията – численост, плътност, възрастова и полова структура и пространствено разпределение. Структура и динамика на популациите. Нерегулирано и регулирано нарастване на популационната численост и фактори, определящи тези процеси.
26. **Екология на съобществата.** Екологичните съобщества като система от взаимодействащи организми. Структура, организация и динамика на екологичните съобщества. Видово разнообразие като фактор за функционирането и устойчивостта на съобществата. Вътревидови и междувидови взаимодействия между организмите и тяхното екологично значение.
27. **Екология на екосистемите.** Екосистемите като основни структурно-функционални единици на биосферата. Класификация, състав и структура на екосистемите. Основни екосистемни процеси и функции. Екосистемни услуги – същност, класификация и видове. Значение на екосистемните услуги за човешкото общество и устойчивото развитие.
28. **Роля на количествените методи и информационното осигуряване в икономическия анализ и управленските решения (същност и видове методи, етапи на количествените изследвания, източници и видове данни, обработка и приложение на данните за вземане на управленски решения – специфики в аграрната икономика и екоикономиката).**
29. **Анализ на икономическите зависимости чрез индексен, структурен и корелационен анализ (оценка на динамиката на икономическите процеси, структурните промени в тях и взаимовръзки между факторите, интерпретация на**

резултатите от анализа и практическо значение – специфики в аграрната икономика и екоикономиката).

30. **Качество на продуктите.** Определение и същност на категорията “качество”. Характеристики, показатели за качество и методи за определянето им.
31. **Тотално управление на качеството.** Основни принципи на модела “Тотално управление на качеството” (TQM – Total Quality Management)”. Наградите за качество - модели на тотално управление на качеството.
32. **Управление на качеството.** Системи за управление на качеството, съответстващи на международните стандарти от серията ISO 9000. Одит и сертификация на системи за управление на качеството.
33. **Стандартизация – същност и принципи.** Глобална система на стандартизация. –Международна, европейска и национална стандартизация. Приложение на стандартите.
34. **Сертификация.** Видове сертификационни схеми. „Зелена“ сертификация.
35. **Информация и управление.** Дефиниция и характеристики на информацията. Перфектна, не-перфектна и асиметрична информация. Информацията – бизнес ресурс.
36. **Видове информационни системи.** Критерии за класификация. Системи за събиране и обработка на данни. Управленски информационни системи. Системи за подпомагане вземането на решения. Експертни системи.
37. **ГИС в екоикономиката.** Приложение на ГИС.
38. **Използване на тематичните карти в ГИС.**
39. **Институции,** институционална промяна и икономическо развитие.
40. **Мезо-институции.**

ЛИТЕРАТУРА

1. Байков, Б., 2012, Екология, Нов български университет, София
2. Благоева-Яркова, Ю. И. (2008). Икономика на околната среда. Стара Загора: Издателство „Кота“
3. Дойчинова Ю., И. Кънчев, А. Митева, З. Стоянова (2009), Усъвършенстване на управленските аспекти на екоикономическата подготовка на студентите в УНСС, ИУ”Стопанство”.
4. Дракър, П. Новаторство и предприемачество. Издателство “Хр. Ботев”, София, 1992.
5. ЕС. Екологична политика. <https://eur-lex.europa.eu/BG/legal-content/glossary/eu-environmental-policy.html>
6. Иван Божикин. Екосистемите за социално предприемачество в подкрепа на устойчивото развитие. УИ УНСС, ISBN 09786192328573, 2022
7. Иванова Д., Василева Е. (2021) Управление на качеството, Издателски комплекс - УНСС
8. Казакова-Матева, Я. 2020. Пространствен бизнес анализ. Издателство УНСС, София

9. Копева, Д., Управление на проекти, Ракурс, 2012
10. Костов Г., И.Палигоров и др. (2005), Многофункционално горско планиране, ИК на Лесотехнически университет.
11. Лекционен курс по дисциплината „Екологична политика“
12. Лекционен курс по дисциплината „Стандартизация и сертификация в екоикономиката“
13. Манолов, М., Жейнов, К., Янакиев, В., 2007, Екология, изд. Наука и икономика, Варна
14. Министерство на околната среда и водите, 2002, Ръководство за екологична оценка на планове и програми в България.
15. Министерство на околната среда и водите, 2002, Указания за ОВОС на инвестиционни предложения.
16. Митева А., Стоянова З., Харизанова-Бартос Хр. Екология и Устойчиво развитие, УНСС, 2017.
17. НСИ. Пазар на земеделската земя и арендата в селското стопанство в Република България през периода 2010-2025 г.
18. Статистика, 2019, Петров В., Калоянов Т., ИК – УНСС
19. Статистически анализ в социологически, икономически и бизнес изследвания, 2019, Гоев В., Бозев В., Бошнаков В., Тошева Е., Харалампиев К., ИК – УНСС
20. Стефанов С. (2017) Управление на качеството: Примери, казуси и задачи, Издателски комплекс - УНСС
21. Стоянова З., 2011, Интегрирана екологична оценка (тестове, методически задачи), ИК АТЛ-50, София.
22. Стоянова, З. (2021) . Устойчиво развитие и опазване на природните ресурси, ИК – УНСС, София.
23. Терзиев, Д. 2023 Персоналната аграрна размяна. Издателски комплекс – УНСС, София
24. Тодорова, К., 2022, Ресурсен мениджмънт, Издателски комплекс – УНСС, с. 160.
25. Хрисчев, Р и Н. Шакевл 2025. Информационни системи за управление. ERP системи. https://e-university.tu-sofia.bg/e-publ/files/19284_Informacionni_sistemi_za_upravlenie_ERP_sistemi.pdf
26. Axelrod, R. S., & VanDeveer, S. D. (Eds.). (2019). The global environment: Institutions, law, and policy. CQ Press
27. Beckford J., Quality Management, Reconsidered for the Digital Economy, Taylor & Francis Group, 2022,
28. Bogdasiewicz, H. (2015). Environmental Pollution and Management, Delve Publishing LLC.
29. Bowman, William D and Hacker, Sally D., 2020, Ecology, 5th edition, New York : Oxford University Press
30. Chauhan, A. (2020). Environmental Pollution and Management, IK International publishing house.
31. Conrad, Jon M. Resource Economics. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. Cambridge Assets

32. Farmer, A. (2002). *Managing Environmental Pollution*, Routledge; 1st edition, ISBN-13: 978-0415145152, ISBN-10: 0415145155.
33. Field, B. C., & Field, M. K. (2024). *Environmental Economics: An Introduction (2024 Release)*. McGraw Hill Education.
34. Golding, E., (2017) *A History of Technology and Environment, From stone tools to ecological crisis*, Routledge, ISBN 9781138685864.
35. Grübler, A., (2002) , *Technological Change and the Environment*, Routledge, ISBN-10 : 1891853465, ISBN-13 : 978-1891853463.
36. Heagney, J., *Fundamentals of Project Management, Fourth Edition*, Amacom.2012
37. Ingason H., *Quality Management, A Project Management Perspective*, Taylor & Francis Group, 2020
38. Kirby, D. *Entrepreneurship*. London, 2013
39. Kolstad, C. D. (2010). *Environmental Economics (2nd ed.)*. Oxford University Press.
40. Le Billon, Philippe. *Wars of Plunder: Conflicts, Profits and the Politics of Resources*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
41. Lewicki, R. J., Saunders, D. M., & Barry, B. (2019). *Negotiation (8th ed.)*. McGraw-Hill Education
42. Lynch D.,(2009), *Sustainable Natural Resource Management*, Cambridge University Press.
43. Means K., C. Josayma, E. Nielsen, and V. Viriyasakultorn. (2002), *Community-Based Forest Resource Conflict Management*. Rome: FAO.
44. Perman, R., Ma, Y., Common, M., Maddison, D., & McGilvray, J. (2011). *Natural Resource and Environmental Economics (4th ed.)*. Pearson Education Limited.
45. Relyea, R., 2021, *Ecology: The Economy of Nature*, 9th edition, Freeman, W.H.& Company
46. Rosenbaum, W. A. (2022). *Environmental politics and policy (11th edition)*. CQ press
47. Sachs, Jeffrey D.; Warner, Andrew M. "The Curse of Natural Resources." *European Economic Review*, 45(4–6) (2001): 827–838.
48. Terziev, D. 2024. Meso-economics. The Case of Personal Agrarian Exchange. *Economic Alternatives*, University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria, issue 1, pages 176-188, March.
49. Tietenberg, T., & Lewis, L. (2024). *Environmental and Natural Resource Economics (12th ed.)*. Routledge.
50. Tisdell, C., Maitra, P. (2020), *Technological Change, Development and the Environment, Socio-Economic Perspectives*, Routledge, ISBN 9781138476400.
51. Tricker R., *Quality Management Systems: A Practical Guide to Standards Implementation*, Taylor & Francis Group, 2020
52. www.mzh.government.bg

ДОПЪЛНИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Балтов, М., Борисов, Б. Борисова, Л. Копева, Д. Наръчник за създаване на клъстери и възможности за бизнеса за работа в трансграничния регион на Петрич, Разлог и Струмяни, България, и Серес и Нео Петрици, Гърция. Община Петрич/Програма ФАР, 2007.
2. Bannon, Ian; Collier, Paul (eds.). Natural Resources and Violent Conflict: Options and Actions. Washington, D.C.: The World Bank, 2003.
3. Fisher, Roger; Ury, William L.; Patton, Bruce. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. 3rd rev. ed. New York: Penguin, 2011
4. Homer-Dixon, Thomas F. Environment, Scarcity, and Violence. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1999.
5. Kahl, Colin H. States, Scarcity, and Civil Strife in the Developing World. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006.
6. Moore, Christopher W. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. 4th ed. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2014.
7. Ryszard Praszkiel, Andrzej Nowak. Social Entrepreneurship. Uniwersytet Warszawski, Poland, , The Warsaw School of Social Sciences and Humanities. 2024
8. Stavins, Robert N. "Experience with Market-Based Environmental Policy Instruments." In: Mäler, Karl-Göran; Vincent, Jeffrey R. (eds.). Handbook of Environmental Economics, Vol. 1. Amsterdam: Elsevier, 2003.
9. United Nations Environment Programme (UNEP). From Conflict to Peacebuilding: The Role of Natural Resources and the Environment. Nairobi: United Nations Environment Programme, 2009
10. <https://www.nsi.bg/pages/statistika-za-vseki-739>

м. януари 2026 г.

проф. д-р Зорница Стоянова:
Ръководител катедра „Икономика на
природните ресурси“